

TOP lekárkami za rok 2022 sa stali aj Elena Adamkovičová a Terézia Rosenbergerová z UNLP	2
Online, kosiceonline.sk, 19. 10. 2022, 10:35	
Lubomír Tomáška is Outstanding Academic in Slovakia	3
Online, uniba.sk, 19. 10. 2022, 10:55	
Môj lekár a Moja sestra	4
Online, woman.sk, 19. 10. 2022, 14:34	
VÝNIMOČNÁ OSOBNOSŤ VEDY NA SLOVENSKU	10
Tlač, Forbes NEXT (SK), 20. 10. 2022	
VÝNIMOČNÁ OSOBNOSŤ VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDELÁVANIA	14
Tlač, Forbes NEXT (SK), 20. 10. 2022	
Blízka budúcnosť môže patriť pravicovým populistom	18
Tlač, Trend, 20. 10. 2022	
Prieskum ukázal, že očkovanie, duševné zdravie a klimatická zmena sú pre Slovákov dôležité témy	21
Tlač, Lekárske listy, 20. 10. 2022	

TOP lekárkami za rok 2022 sa stali aj Elena Adamkovičová a Terézia Rosenbergerová z UNLP

19. 10. 2022, 10:35, Zdroj: kosiceonline.sk, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Dosah: 5 044 GRP: 0,11 OTS: 0,00 AVE: 453 Eur

Košice LudsKE

Ich prácu výrazne ovplyvnila pandémia.

Univerzitná nemocnica Louisa Pasteura (UNLP) v Košiciach má dve víťazky v ankete TOP LEKÁRI SLOVENSKA 2022. Jednou je Terézia Rosenbergerová, detská psychiatricka z Prvej psychiatrickej kliniky UNLP a Lekárskej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika (**UPJŠ**) v Košiciach. Celý svoj život zasvätila pomoci deťom. Svoju prácu by nemenila, a to aj napriek tomu, že diagnózy u detí sa za posledné roky radikálne zmenili:

„Je veľký nárast autistických detí, väčší nárast depresí, viac samovražedných pokusov, to, čo predtým vôbec nebolo, je transrodová populácia a je veľký rozvoj závislých detí a rôzne novinky, ktoré si deti vymýšľajú – súťaže, kto zje viac liekov a kto si viac ublíži a kto sa viac zmrzačí, tak možno toto je taká nepríjemná časť mojej práce.“

Medzi ocenenými je aj Terézia Rosenbergerová / UNLP

Zmenu v správaní pripisuje nielen pandémie, ale aj sociálnym sieťam. Pomáhať deťom s problémami či nepochopením chce však naďalej. Aj preto ocenenie TOP lekárka berie ako zadosťučinenie:

„Znamená to pre mňa veľmi veľa, pretože je to v podstate ocenenie asi za celoživotnú prácu, ktorá som robila. Som rada, že sú ľudia aj kolegovia spokojní so mnou, rovnako, že hlasovali za mňa a všetkým ďakujem za podporu.“

Najviac hlasov v kategórii tropická medicína získala Elena Adamkovičová / UNLP

V prestížnej ankete sa umiestnila aj ďalšia košická lekárka. Najviac hlasov v kategórii tropická medicína získala Elena Adamkovičová z Kliniky infektológie a cestovnej medicíny UNLP a Lekárskej fakulty **UPJŠ**. Ako sama hovorí, rozhodnutie stať sa lekárkou prišlo počas štúdia na strednej škole:

„Mala som vzory v rodine, videla som to hlavne u svojej mamy, ktorá bola takisto zdravotníčka a celkovo som človek, ktorý rád pomáha ľuďom, rád dáva svoju energiu a vedomosti do pomoci iným. Vidím v tom určite aj také to osobnostné svoje naplnenie. Ocenenie je pre mňa odmenou za štúdium a prácu, ktorú som vykonávala a snažím sa to robiť najlepšie ako viem.“

Adamkovičová pracuje v UNLP 25 rokov, no a keďže ide o erudovanú odborníčku v oblasti infektológie, opýtali sme sa, ako jej prácu ovplyvnila pandémia:

„Počas tých dva a pol roka sme boli veľmi vyťažení. To gro práce bolo jednak na pracoviskách infekčnej medicíny, ale aj aristických a intenzivistických lôžkach. Z profesionálneho hľadiska to bolo pre mňa veľmi zaujímavé, veľakrát sme ale museli siahnuť na dno svojich fyzických síl a limitov, ktoré každý človek má. Ale bola to profesionálna výzva a som rada, že som bola súčasťou toho celého procesu.“

Aké sú podľa nej ďalšie prognózy vývoja pandémie?

„Je to veľmi ťažko predpovedať. Musíme si uvedomiť, že pri životom štýle a celkovo pri veľkej migrácii ľudí, aj pri takých problémoch, ako je globálne oteplenie, povedzme, aj migrácia živočíchov, vtákov, dochádza k tomu, že tie hranice infekčných ochorení sa posúvajú. Čiže toto môže prispievať k tomu, že aj v našom regióne sa časom budeme stretávať s ochoreniami, ktoré neboli typické pre náš región, a to práve v dôsledku týchto veľkých migračných zmien – ľudí a živočíchov ako takých.“

A keďže sa za ostatné týždne akosi pozabudlo na to, ako sme tleskali zdravotníkom či ďalším záchranným zložkám a prejavovali si medzi sebou väčšiu úctu a rešpekt, my vyslovíme jedno veľké ďakujeme a držíme palce v ďalších rokoch úspešnej medicínskej kariéry.

Lubomír Tomáška is Outstanding Academic in Slovakia [↗](#)

📅 19. 10. 2022, 10:55, Zdroj: uniba.sk [↗](#), Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Pavol Jozef Šafárik University in Košice, Pavol Jozef Šafárik University in Košice

Dosah: 39 442 GRP: 0,88 OTS: 0,01 AVE: 1002 Eur

Lubomír Tomáška from the Faculty of Natural Sciences of Comenius University is the laureate of the ESET Science Award in the category Outstanding Academic in Slovakia. As part of his scientific activity, he reveals how individual components of the cell communicate and identifies the molecular mechanisms which maintain the integrity of the genome.

19. 10. 2022 10.55 hod.

The ESET Foundation has announced its fourth annual ESET Science Award, which recognizes exceptional individuals of science and the academia. The award ceremony took place on 14 October 2022 in the building of the Slovak Philharmonic. Professor Silvia Pastoreková from the Centre of Biomedicine of the Slovak Academy of Sciences was selected as the laureate of the main category, Outstanding Scientist in Slovakia. Miroslav Almáši from the **Pavol Jozef Šafárik University in Košice** was voted Exceptional Scientist in Slovakia Under the Age of 35. Lubomír Tomáška from the Faculty of Natural Sciences of Comenius University became this year's Outstanding Academic in Slovakia.

Together with Professor Jozef Nosek, he runs the lab of the Departments of Genetics and of Biochemistry at the Faculty of Natural Sciences of Comenius University, where his team of researchers and students identify the mechanisms of communication between individual parts of our cells. Their main goal is to discover how DNA molecules in chromosomes, in particular their end regions (telomeres), are protected against damage that would have fatal consequences for the cell. They also study how mitochondria, the energy centres of cells, communicate with other parts of the cell.

On the left: Miroslav Almáši, Silvia Pastoreková a Lubomír Tomáška. Photo: Linda Kisková Bohušová

Photo: Linda Kisková Bohušová

Autor: pr@uniba.sk

Môj lekár a Moja sestra

📅 19. 10. 2022, 14:34, Zdroj: woman.sk , Autor: **Henrieta Karabova**, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**

Dosah: 1 483 GRP: 0,03 OTS: 0,00 AVE: 256 Eur

Už o mesiac poďakuje Asociácia na ochranu práv pacientov (AOPP) výnimočným lekárom a sestram za ich prácu a obetavosť. Cenu „Môj lekár“ a „Moja sestra“ si priamo z rúk prezidentky strešnej patientskej organizácie a ministra zdravotníctva prevezmú 10 lekári a 10 sestier na slávnostnom galavečere Šiestej celoslovenskej patientskej konferencie. Chýbať nebude ani ocenenie In Memoriam či špeciálna cena, o ktorej rozhodne verejnosť hlasovaním v ankete do 15. novembra 2022. Zoznámte sa s týmito výnimočnými zdravotníkmi a rozhodnite o cene verejnosti svojím hlasom na stránke www.aopp.sk/ocenenie-moj-lekar-moja-sestra.

<https://www.shutterstock.com>

„Môj lekár“

1. Prof. MUDr. Želmíra Macejová, PhD., MPH

– na ocenenie navrhla Liga proti reumatizmu na Slovensku

Je prezidentkou Slovenskej reumatologickej spoločnosti a pracuje ako lekárka internistka – reumatologička. Zároveň učí na **Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach** na Lekárskej fakulte. Ako odborníčka v reumatológii prináša do povedomia svojich kolegov najnovšie vedecké poznatky a odborné skúsenosti organizovaním sympózií, vedeckých kongresov a iných odborných podujatí s domácou i zahraničnou účasťou. Zároveň podporuje účasť slovenských odborníkov na podobných podujatiach v zahraničí. Je prispievateľkou a autorkou v odborných časopisoch a publikáciách. Ako členka Slovenskej reumatologickej spoločnosti a Ligy proti reumatizmu na Slovensku podporuje osvetu a vzdeláva pacientov v tom, ako žiť plnohodnotný život s týmto ochorením. Svojich pacientov podporuje v zdravom životnom štýle a aktívnom pohybe.

2. Doc. MUDr. Tomáš Dallos, PhD.

– na ocenenie navrhla Liga proti reumatizmu na Slovensku – Klub Kíbbik

Je vedúcim Centra medicínskych simulácií na Detskej klinike Lekárskej fakulty Univerzity Komenského (LF UK) a Národného ústavu detských chorôb (NÚDCH) v Bratislave, kde zároveň pôsobí ako detský reumatológ. Je odborným garantom pre špecializačný odbor detská reumatológia na LF UK. Diagnostikuje, lieči a dispenzarizuje deti so zápalovými ochoreniami kĺbov, kostí, ciev a systémovými ochoreniami spojiva, venuje sa tiež diagnostike geneticky podmienených ochorení. V záujme čo najkomplexnejšej liečby svojich malých pacientov spolupracuje aj s ďalšími pracoviskami. Pomáha deťom s reumatologickými ochoreniami a ich rodinám aj nad rámec svojich povinností v ambulancii. Aktívne šíri osvetu, podporuje rôzne aktivity Klubu Kíbbik a posúva prospešné kontakty na medzinárodné a svetové organizácie, ktoré pomáhajú pacientom s týmito ochoreniami. Vždy ochotne a trpezlivo vysvetľuje a odpovedá na otázky rodičov aj detí. Pod vedením Doc. Dallosa získalo pracovisko štatút špecializovaného pracoviska pre zriedkavé ochorenia, centra pre indikáciu a aplikáciu biologickej liečby. Rozvíja činnosť OZ Zlatá Rybka, ktorého cieľom je zlepšiť poskytovanie zdravotnej starostlivosti všetkým detským pacientom na oddeleniach a v ambulanciách Detskej kliniky NÚDCH, špeciálne detským reumatologickým pacientom zabezpečiť kompletnú rekonštrukciu priestorov reumatologickej ambulancie.

3. MUDr. Milan Luknár, PhD.

– na ocenenie navrhlo Združenie pacientov s pľúcnou hypertenziou, o. z.

Pracuje ako lekár na Kardiologickej klinike Lekárskej fakulty Univerzity Komenského a Národného ústavu srdcovo-cievnych chorôb v Bratislave na Oddelení zlyhávania a transplantácie srdca. Z pozície predsedu pracovnej skupiny Transplantácia srdca a pľúc Slovenskej kardiologickej spoločnosti sa venuje šíreniu povedomia o darcovstve orgánov a transplantácii srdca a pľúc. U pacientov je obľúbený pre jeho odbornosť, pracovitosť, zodpovednosť, nezištnosť, čestnosť a mimoriadne ľudský prístup ako k pacientom samotným, tak k ich príbuzným. Nikdy neodmietne pomoc, vždy je ochotný poradiť a nie je mu ľahostajný žiadny pacient. Pravidelne svojich pacientov informuje o nových terapeutických možnostiach, aktívne tieto nové postupy v liečbe pľúcnej artériovej hypertenzie (PAH) aj presadzuje. V spolupráci s ďalšími odborníkmi manažuje liečbu PAH pomocou podkožných a implantovaných púmp, ktoré zlepšujú kvalitu života pacienta. Mimo pracovnej doby sa venuje informovaniu odborných aj praktických lekárov o tomto zriedkavom ochorení s cieľom zabezpečiť včasnú diagnostiku u týchto pacientov. MUDr. Luknár je spoluzakladateľom Združenia pacientov s pľúcnou hypertenziou a mimoriadnym prínosom v príprave edukačných materiálov, seminároch a odborných konzultáciách v rámci združenia. Počas pandémie COVID-19 zorganizoval výstup lekárov a zdravotníkov na vrchol Vápenná ako prejav solidarity pacientom s PH.

Mohlo by vás zaujímať

Lifestyle

Pacienti ocenia lekárov a sestry

O víťazovi špeciálnej ceny môže rozhodnúť verejnosť hlasovaním v ankete Byť tu pre pacienta aj nad rámec povinností a pracovného času, vedieť ho nielen správne liečiť, ale... Čítaj ďalej

4. Prof. MUDr. Štefan Hrušovský, CSc., Dr. SVS.

– na ocenenie navrhla Šanca pre pečeň, o. z.

Je vedúci Hepatobiliárneho centra v Michalovskej Nemocnici s poliklinikou Štefana Kuku – Svet zdravia, kde pracuje ako internista, hepatológ a gastroenterológ. Práve profesor Hrušovský je tou hybnou silou, ktorá prišla s konceptom, projektom a realizáciou tohto centra s hepatologickým zameraním a unikátnou štruktúrou, ktorá je spojením ambulancie, endoskopie, sonografie, invazívnych výkonov a jednodňovej hospitalizácie. Počas svojej praxe sa pričínal o zavedenie viacerých inovatívnych vyšetrovacích a liečebných metód vrátane cielenej ultrazvukom riadenej biopsie abdominálnych orgánov a štruktúr, elastickej ligácie pažerákových varixov či endosonograficky riadenej tenkoihlovej biopsie nádorov pankreasu. Inicioval tiež výskum vplyvu PCB látok na organizmus u obyvateľov Zemplína, má za sebou bohatú publikačnú činnosť v odborných periodikách aj osvetu v médiách pre laickú verejnosť. Mimo svojich, na odbornú verejnosť zameraných aktivít sa aktívne venuje aj pomoci pacientom, a to nielen vo svojej ambulancii, ale aj cez podporu patientskych združení Transplantovaná pečeň, o. z. a Šanca pre pečeň, o. z.

5. doc. MUDr. Vladimír Bella, PhD.

– na ocenenie navrhla Liga zdravia Slovensko

Zastáva pozíciu primára mamologického oddelenia v Onkologickom ústave sv. Alžbety v Bratislave. Je zároveň členom výboru sekcie pre karcinóm prsníka SEKCAMA pri Slovenskej onkologickej spoločnosti, v posledných rokoch sa najmä v rámci Slovenskej akadémie vied v Bratislave venuje aj výskumným projektom v tejto oblasti. Svoju odbornosť a ľudský prístup vkladá nielen do vzťahu k svojim pacientkam, ale aj do podpory občianskych združení ako Ligy proti rakovine či Zdravá žena, v ktorom je predsedom a zvyšuje prostredníctvom neho povedomie o rakovine na školách a vo firmách. Jeho pacientky na ňom oceňujú predovšetkým jeho odbornosť, ľudský prístup a maximálne úsilie o včasnú diagnostiku a nasadenie adekvátnej liečby. Pacientky pána docenta sa neboja pýtať, pretože od neho vždy dostanú erudovanú odpoveď. Pán doktor spĺňa presne to, čo má lekár s veľkým „L“ spĺňať. Svoju ohľaduplnosťou a citlivosťou dokáže svojim pacientkam do veľkej miery uľahčiť tú ťažkú chvíľu, keď im musí oznámiť nie práve najlepšie výsledky vykonaných vyšetrení. A práve to je pre novodiagnostikovaného onkologického pacienta neraz na nezaplatenie.

6. MUDr. Irena Dobišová IBCLC

– na ocenenie navrhlo OZ malíčok

Pracuje ako neonatologička na Novorodeneckej klinike M. Rusnáka Lekárskej fakulty Slovenskej zdravotníckej univerzity a Univerzitnej nemocnice Bratislava. Svoj pracovný život zasvätila starostlivosti o najmenších a podpore dojčenia. Pôsobí ako lektorka v kurzoch pre profesionálnych laktáčnych poradcov v odbore neonatológia na Inštitúte pre podporu dojčenia, organizuje kurzy aj pre zdravotníckych pracovníkov v nemocniciach či budúce mamičky. Jej práca nekončí prepustením mamičky z nemocnice. Práve naopak, pomáha s dojčením aj starostlivosťou o donosené či nedonosené bábätká aj za bránami pôrodnice. Pani doktorka Dobišová je profesionálna, partnerská a má empatický prístup. Nepoľavuje vo svojej snahe o zlepšenie podmienok pre malých pacientov a ich matky, vo vlastnom vzdelávaní aj vzdelávaní kolegov, aby poskytovali starostlivosť v súlade s aktuálnymi odporúčaniami a trendmi. Má výborne zvládnutý chod oddelenia, vyšetrenia pacientov, v diagnostike a liečbe sa obracia aj na svojich kolegov špecialistov. Jej snahou je priniesť najmenším pacientom skorú diagnostiku a účinnú liečbu.

7. MUDr. Ingrid Dzurňáková, MBA

– na ocenenie navrhol AGEL SSC a. s.

Je primárkou Oddelenia fyziatrie, balneológie a liečebnej rehabilitácie v Nemocnici AGEL v Levoči. Ako jedna z mála v regióne sa aktívne venuje aj rehabilitácii detí so zdravotným postihnutím, športovým prehladkám detí a mládeže. Vďaka individuálnemu prístupu k ich postihnutiu a potrebám prispieva k zvyšovaniu kvality ich života a neraz aj k predĺženiu života. Jej snahou je v čo možno najlepšej miere vrátiť svojich pacientov späť do bežného života s ohľadom na ich vek, predchádzajúce úrazy, ochorenia a ďalšie faktory. MUDr. Dzurňáková sleduje trendy a moderné postupy liečby, pasívne aj aktívne sa zúčastňuje rôznych odborných seminárov a konferencií, kde zdieľa a získava nové poznatky. Počas svojho pôsobenia vo funkcii primárky vychovala a vybudovala kvalitný a profesionálny tím lekárov, fyzioterapeutov, masérov, zdravotných sestier a ostatného zdravotníckeho personálu. Počas prvých vln pandémie COVID-19 dokonca zorganizovala tím mobilnej očkovacej jednotky, ktorej bola vedúcou a aktívnou členkou. So svojim tímom navštívila až 18 obcí levočského okresu vrátane domovov sociálnych služieb.

8. MUDr. Irena Klímová

– na ocenenie navrhol Úsmev s čiarkou, o. z.

Pracuje v neštátnej čelustno-ortopedickej ambulancii Ortodontik, s.r.o. v Bratislave. MUDr. Klímová je hlavným odborníkom Ministerstva zdravotníctva pre čelustnú ortopédiu, na Katedre čelustnej ortopédie Slovenskej zdravotníckej univerzity učí a vychováva nových lekárov v tomto odbore. Je vyhľadávanou odborníčkou s výbornými výsledkami u rázštepových pacientov. Pani doktorka vyniká predovšetkým dlhodobo aktívnym, vysoko odborným a erudovaným prístupom k liečbe týchto pacientov, v ktorej sa zameriava na komplexnú ortodontickú liečbu a podporu pacientov aj ich rodičov. Pacienti na nej najviac oceňujú jej odbornosť, pedantnosť a skvelú komunikáciu. Po zhodnotení stavu chrupu je v ambulancii pani doktorky pacient vždy informovaný o liečebnom pláne a má možnosť spýtať sa na čokoľvek, čo ho zaujíma. Ľudský prístup a trpezlivosť pani doktorky aj s nie práve disciplinovanými pacientmi sú jasným dôkazom toho, že ju práca baví a vkladá do nej naozaj všetko.

9. MUDr. Dušan Podmanický, PhD.

– na ocenenie navrhol Slovak Crohn Club

Po zrušení IBD centra v Nemocnici sv. Michala v Bratislave sa pustil do budovania nového centra v Nemocnici v Dunajskej stredě. Spolu so svojim tímom sa tak v rámci nových priestorov podieľa na včasnej diagnostike a plánovaní terapie pacientov so zápalovými ochoreniami čriev tzv. IBD (Inflammatory Bowel Disease), ako aj na liečbe najťažších prípadov z celého Slovenska. MUDr. Podmanický zaviedol a rozšíril využívanie miniinvazívnych metód v chirurgickej liečbe pacientov s Crohnovou chorobou, podieľa sa na mnohých výskumných projektoch v diagnostike a liečbe, vypracoval inovatívnu metódu neoperačnej liečby tzv. perianálnej fistulujúcej Crohbovej choroby, ktorá sa stretla s veľkým záujmom doma aj v zahraničí. Chronicky chorí pacienti na ňom oceňujú najmä jeho mimoriadne citlivý a profesionálny prístup. Počas svojej práce sa spolupodieľal na záchrane a zlepšení kvality života nielen pacientov s IBD.

10. MUDr. Vlastimil Serdahely, MPH

– na ocenenie navrhla Fakultná nemocnica AGEL Skalica

Pracuje na Neurologickom oddelení vo Fakultnej nemocnici AGEL Skalica a od roku 2021 je hlavným lekárom pre odbor neurológia siete AGEL. MUDr. Serdahely sa zásadným spôsobom pričínil o zefektívnenie manažmentu liečby pacientov s cievnou mozgovou príhodou a je aktívny aj v rámci účasti v klinických štúdiách. Pod jeho vedením vzniklo v Skalici iktové centrum európskej úrovne, kde sa v rekonštruovaných priestoroch aplikujú najmodernejšie diagnostické a terapeutické postupy v liečbe akútnych cievnych mozgových príhod. Pán doktor od svojich kolegov a spolupracovníkov vyžaduje maximálne pracovné nasadenie. Svojou odbornosťou a profesionálnym prístupom si získava dôveru nielen ich, ale aj samotných pacientov. Služby oddelenia tak vyhľadávajú pacienti aj mimo regiónu Záhorie. MUDr. Serdahely presadzuje individuálny prístup a spoluprácu s vyššími odbornými pracoviskami, čo vo výsledku prináša pacientom lepšie vyhliadky po prekonaní cievnej mozgovej príhody s minimálnymi trvalými následkami.

„Moja sestra“

1. Soňa Fischerová

– na ocenenie navrhla Liga proti reumatizmu na Slovensku

Už 22 rokov pracuje ako sestra v Reumatologickej ambulancii v Univerzitnej nemocnici Bratislava pod vedením pani docentky MUDr. Emőke Šteňovej, s ktorou tvoria skvelý tím. Za ten čas musela naštudovať a uviesť do praxe množstvo nových liečebných postupov súvisiacich s rôznymi druhmi biologických terapií. Pacienti sa práve na tomto pracovisku potrebujú zoznámiť s podávaním preparátov a často prechádzajú aj zaučením na samoaplikovanie biologickej liečby v domácom prostredí. Obrovská trpezlivosť a chuť vyzbrojiť pacienta všetkými potrebnými zručnosťami a informáciami je jednou z výsad sestry Fischerovej. Pacienti na nej oceňujú najmä mimoriadne empatický a ústretový prístup. Za každou jej vetou nechýba ani úsmev či drobné povzbudenie. V rámci osobného poradenstva a usmernenia pomáha pacientom svojimi odbornými radami, aktívne pristupuje k ich problému socializácie a pomáha im zorientovať sa v problematike zvládania životných situácií s reumatickým ochorením. Edukácia pacienta s rôznymi potrebami je pre ňu neoddeliteľnou súčasťou každodenného kontaktu s pacientmi.

2. Mária Vadovičová

– na ocenenie navrhla Liga zdravia Slovensko, o. z.

Z Internej kliniky na bratislavských Kramároch prestúpila na Neurologické oddelenie Fakultnej nemocnice v Trnave, kde pracuje dodnes ako sestra na urgentnom príjme. Práca s pacientmi, ktorí sa neraz ocitli v neľahkej životnej situácii a podmienkach, je mimoriadne náročná. Sestra Vadovičová si aj napriek tomu dokáže vo vzťahu k pacientovi zachovať ľudský prístup. Vo svojej práci je zodpovedná, svedomitá, je veľkým profesionálom a odborníkom so srdcom na správnom mieste. Ľudia si ju vážia pre vysokú dávku empatie ku všetkým, medzi pacientmi nikdy nerobila rozdiely. Možno aj preto sa jej často zdôverujú so svojimi trápeniami, ktoré nechcú alebo nedokážu vyrozprávať svojmu lekárovi. Vždy si nájde čas pacienta vypočuť a poradiť mu, pretože svoju prácu nevníma len ako povolanie,

ale v prvom rade ako poslanie. Aj napriek tomu, že by už mohla odpočívať na zaslúženom dôchodku, aj naďalej zostáva verná svojej práci sestry, ktorú vykonáva úžasných 49 rokov. Sestra Vadovičová je tiež členkou Ligy zdravia Slovensko, aktívne sa zúčastňuje na všetkých podujatiach ligy ako dobrovoľník – zdravotná sestra.

3. PhDr. Vlasta Baňasová, PhD.

– na ocenenie navrhlo OZ malíčok

Aj napriek tomu, že si pani doktorka Baňasová už od minulého roka užíva zaslúžený dôchodok, je neodmysliteľnou súčasťou „rodiny malíčka“. Roky sa s láskou, nadšením a nad rámec svojich pracovných povinností venovala predčasne narodeným deťom a ich rodinám v Perinatologickom centre na Oddelení neonatológie vo Fakultnej nemocnici s poliklinikou J.A. Reimana v Prešove. Neonatológia sa stala jej celoživotným poslaním, o čom svedčí aj jej bohatá prednášková činnosť a organizovanie školení sestier a zdravotníckych asistentov priamo na oddelení v ošetrovateľskej starostlivosti o novorodencov, o prístupe k rodičom, ich zapojení sa do starostlivosti v podmienkach oddelenia. Roky vychovávala aj budúcu generáciu zdravotníckych pracovníkov ako externý učiteľ na Prešovskej univerzite a Strednej zdravotníckej škole v Prešove. Od prvých myšlienok o zrode rodičovského združenia podporovala jeho založenie a ciele. Spoluorganizovala viaceré podujatia rodičov a zdravotníkov z prešovskej neonatológie. Aktivizovala rodičov i personál novorodeneckého oddelenia pri spoločných projektoch.

4. Vlasta Kostovská

– na ocenenie navrhla Slovenská spoločnosť pre ošetrovanie otvorených rán

Pracuje ako sestra pri lôžku na Neurochirurgickej klinike Univerzitnej nemocnice L. Paustera v Košiciach. Tu však jej práca s pacientom rozhodne nekončí. Pracuje totiž zároveň ako sestra v Agentúre domácej ošetrovateľskej starostlivosti. Pani Kostovská je odborník s veľkým srdcom. Pri starostlivosti o pacientov s dekubitmi a chronickými ranami veľmi empaticky a profesionálne pristupuje ku každému pacientovi a jeho rodine. Jej záujem nekončí odchodom pacienta z nemocnice, práve naopak pacienti v nej majú oporu a dostáva sa im adekvátnej starostlivosti počas hospitalizácie aj po prepustení do domáceho prostredia. Jej výsadou v tomto smere je predovšetkým efektívny manažment práce. Do praxe prináša najmodernejšie postupy v starostlivosti o týchto veľmi zraniteľných pacientov, keďže je súčasťou pracovnej skupiny pre ošetrovanie chronických rán a dekubitov pri Univerzitnej nemocnici Luisa Paustera v Košiciach. Svoje obzory si rozširuje aj účasťou na odborných seminároch a diskusiách.

5. PhDr. Zuzana Bukovcová

– na ocenenie navrhla Nemocnica AGEL Zvolen a.s.

Už úctyhodných 30 rokov pracuje v Nemocnici AGEL vo Zvolene, kde začínala ako sestra na chirurgickej, neskôr na príjmovej ambulancii Interného oddelenia. Celú svoju profesionálnu kariéru zasvätila ošetrovateľstvu, vzdelávaniu a starostlivosti o pacientov. Mimoriadne odborné vedomosti, zručnosti a skúsenosti denne zúročuje pri svojej práci vedúcej sestry, manažérskom a prevádzkovom riadení oddelenia a pracovníkov. Aktívne sa podieľala na zavádzaní inovatívnych postupov v ošetrovateľskej starostlivosti, na nastavovaní procesov, pri tvorbe a pripomienkovaní postupov a smerníc, efektívnom rozložení a pracovných náplniach ošetrovateľského personálu. Je profesionálna, empatická, trpezlivá, cieľavedomá a múdra, no predovšetkým pracuje s vysokým nasadením a entuziazmom. Hovorí sa, že každý je nahraditeľný. V prípade pani Bukovcovej to rozhodne neplatí. Jej práca a riešenie krízových situácií, ktorým sa bez váhania postaví čelom, sú hodné rešpektu.

6. Bc. Beáta Csöbönyiiová

– na ocenenie navrhla Nemocnica AGEL Komárno

Pracuje ako sestra na Oddelení klinickej a radiačnej onkológie v Nemocnici AGEL v Komárne. Pri starostlivosti o pacientov používa najmodernejšie prostriedky, najnovšie trendy, ktorými túto starostlivosť zdokonaľuje. Aktívne spolupracuje pri zavádzaní nových postupov s cieľom ešte viac túto starostlivosť zdokonaľiť a aj ona sama navrhuje inovatívne postupy liečby a starostlivosti o onkologických pacientov. Aj napriek tomu, že pôsobí na ťažkej ošetrovacej jednotke, je vždy milá, usmievavá a medzi pacientmi veľmi obľúbená. Dokáže ich aj v najťažších chvíľach podporiť, povzbudiť milým slovom. Do svojej ošetrovateľskej práce aktívne zapája aj rodinných príslušníkov pacientov, je im nápomocná zvládať fyzicky aj psychicky náročnú starostlivosť o onkologických pacientov. Má skvelé organizačné schopnosti, dokáže efektívne využívať čas, priestor aj pomôcky, a k tomu vedie aj členov svojho ošetrovateľského tímu. Pomoc najzraniteľnejším je jej životným poslaním, za čo si v tomto roku vyslúžila aj ocenenie Biele srdce.

7. Mgr. Katarína Mitschová

– na ocenenie navrhol pacient

Pracuje ako sestra na I. Ortopedicko-traumatologickej klinike Lekárskej fakulty Univerzity Komenského a Slovenskej zdravotníckej univerzity, kde zároveň prednáša sestrám Intenzívnu starostlivosť o pacientov v ortopédii. Pani Mgr. Mitschová organizuje tiež klinické semináre, kde sa venuje aj zlepšeniu edukácie pacientov od ich prijatia cez pooperačnú starostlivosť až po prepustenie do domácej liečby. Počas svojej praxe zachránila mnoho pacientov pred imobilitou vďaka manažmentu ošetrovateľskej starostlivosti a zabezpečeniu včasnej rehabilitácie. Práca na ortopedickom oddelení je veľmi náročná a vyžaduje vysoké nasadenie, odbornosť, skúsenosti a ľudský prístup, čo sestričke Mitschovej rozhodne nechýba. „Počas mojej hospitalizácie bola angažovanosť pani vrchnej obdivuhodná. S enormným nasadením sa snažila urobiť maximum preto, aby pacienti mali zabezpečenú čo najkvalitnejšiu starostlivosť, a to aj za ťažkých podmienok, s ktorými sa borí naše zdravotníctvo pri nedostatku sestier a sanitárov. Napriek tomu si vždy našla čas na rozhovor s pacientmi, povzbudenie a úsmev, ktorý dodáva pacientom veľa síl často v neľahkých bojoch, ktoré sa dajú vyhrať iba vďaka pomoci skvelých sestier a lekárov,“ napísal o pani Mgr. Mitschovej v nominácii jej pacient.

8. Mgr. Mária Tomová

– na ocenenie navrhla Asociácia na ochranu práv pacientov SR

Pracuje ako sestra v Nemocnici na okraji mesta v Partizánskom. Svoju prácu v nemocnici vykonáva s prestávkami takmer 20 rokov. Nejaký čas pracovala dokonca aj v zahraničí. Prácu sestry miluje, a keďže ju to stále ťahá k pacientom, ako verejný zdravotník pracuje aj na čiastočný úväzok na Internom oddelení. Okrem práce ju zamestnáva aj starostlivosť o jej dcéru s ojedinelým ochorením, ktoré je spojené s rázštepom. Aj preto sa rozhodla založiť OZ Úsmev s čiarkou. Sama najlepšie vie, aká je zložitá starostlivosť o dieťa s týmto ochorením, s akými bariérami zápasia rodičia a deti, ktoré potrebujú odbornú pomoc a starostlivosť v rámci multidisciplinárnej spolupráce, ktorá je často spojená aj so sociálnymi aspektmi starostlivosti. Práca predsedníčky tohto združenia Mgr. Tomovej si zaslúži veľké uznanie za to, že sa rozhodla podať pomocnú ruku ľuďom a malým pacientom s podobným osudom s cieľom pomôcť a zlepšiť starostlivosť o deti s rázštepom.

9. PhDr. Júlia Pitoňáková

– na ocenenie navrhol AGEL SSC a. s.

Pracuje ako sestra na Internom oddelení a Jednotke intenzívnej starostlivosti v Nemocnici Dr. Vojtecha Alexandra v Kežmarku. Pani doktorka je u pacientov obľúbená pre svoj empatický, zodpovedný prístup a komunikatívnosť. Svoju prácu vykonáva s dôrazom na individuálne potreby svojich pacientov, s ohľadom na kultúrne, sociálne aj etnické rozdiely. Mimoriadne pritom dbá na bezpečnosť, kvalitu poskytovanej starostlivosti a práva pacientov. Pri novodiagnostikovanom pacientovi si vždy nájde čas, aby mu vysvetlila všetko potrebné, čo si bude liečba jeho ochorenia vyžadovať. Podporuje svojich pacientov v sebamonitorovaní, vo vzdelávaní sa o chronických ochoreniach. Pani PhDr. Pitoňáková sa aktívne podieľa na zhotovovaní štandardov pre ošetrovateľské výkony, ktoré majú zaručiť kvalitnejšiu a bezpečnejšiu starostlivosť o pacientov.

10. PhDr. Anna Lipovská, PhD.

– na ocenenie navrhol Slovak Crohn Club

Pracuje ako odborný asistent na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, odbor Ošetrovateľstvo. Aktívne sa zúčastňuje odborných konferencií, webinárov a diskusných stretnutí pre sestry, ktoré pracujú v gastroenterologických a IBD ambulanciách. Pani PhDr. Lipovská je veľkou oporou práve pre pacientov so zápalovými ochoreniami čriev tzv. IBD (Inflammatory Bowel Disease), ktorým poskytuje cenné poradenstvo a praktické rady v liečbe a manažmente ich ochorení. Podľa pacientov združených v Slovak Crohn Clube, ktorí ju nominovali, je pani Lipovská vždy ochotná pomôcť, vypočuť, podporiť, je ústretová, profesionálna a má ľudský prístup. A to sú presne tie hodnoty, ktoré dokáže oceniť jedine pacient s neľahkým ochorením na celý život.

„Ocenenie In Memoriam“

1. Janka Mačugová

– na ocenenie navrhla Šanca pre pečeň, o. z.

Svet je už takmer rok o niečo chudobnejší, o sestru Janku Mačugovú, ktorá zastávala nezastupiteľné miesto v tíme novovzniknutého Hepatobiliárneho centra v Michalovciach. Svoje povolanie vykonávala ako poslanie. Neúnavným úsilím pomáhala ťažko chorým, neraz nevyliciteľne chorým, podporovať a udržiavať najcennejšie hodnoty, akými sú zdravie a život. Skúsenosti z praxe odovzdávala ďalej svojim osobitým prístupom aj mladším sestrám. Nové prístupy v ošetrovateľskej starostlivosti v odbore Hepatológia prezentovala na odborných seminároch na krajskej a celoslovenskej úrovni. Kolegovia z Nemocnice s poliklinikou Štefana Kukuru v Michalovciach, a veríme, že aj jej pacienti a ich rodinní príslušníci na ňu budú spomínať ako na človeka, ktorý mal srdce na správnom mieste. Odpočívajte v pokoji, Janka.

Sledujte nás aj na sociálnych sieťach

Facebook

Pinterest

Email

Print

Autor: Henrieta Karabova

VÝNIMOČNÁ OSOBNOSŤ VEDY NA SLOVENSKU [✉](#)

📅 20. 10. 2022, Zdroj: **Forbes NEXT (SK)**, Strán: [14](#), [15](#), [16](#), [17](#), [18](#), [19](#), Vydavateľ: **Barecz & Conrad Media s.r.o.**, Autor: **Milan Čupka, Tomáš Nejedlý, Peter Matijek**, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**
Dosah: 49 000 GRP: 1,09 OTS: 0,01 AVE: 27363 Eur

Rubrika: NEXT • VÝNIMOČNÁ OSOBNOSŤ VEDY NA SLOVENSKU

Kategória oceňuje vedecké osobnosti, ktorých práca za posledných 10 rokov výnimočným spôsobom zviditeľnila vedu na Slovensku, v európskom alebo svetovom vedeckom priestore a má reálny alebo potenciálny presah aj do iných oblastí života slovenskej spoločnosti.

DOTERAJŠÍ LAUREÁTI

VÝNIMOČNÁ OSOBNOSŤ VEDY NA SLOVENSKU

Ján Tkáč

VÝSKUM VČASNEJ DIAGNOSTIKY RAKOVINY PROSTATY

Výsledkom jeho výskumu je jednoduchý, rýchly, bezbolestný a relatívne lacný spôsob odhalenia niektorých onkologických ochorení, predovšetkým rakoviny prostaty.

Fedor Šimkovic

JADROVÁ A SUBJADROVÁ FYZIKA

V rámci vedeckej činnosti sa zaoberá neutrínami, ktoré patria medzi najrozšírenejšie elementárne častice vo vesmíre.

Ján Dusza

MATERIÁLOVÁ FYZIKA

Sníva o tom, že aj ním vyvíjane ultra vysokoteplotné keramické materiály raz prispesú k tomu, aby let z New Yorku do Londýna trval menej ako dve hodiny.

ANORGANICKÁ CHÉMIA

ROMAN BOČA

Predstavte si... alebo nie, radšej si to ani nepredstavujte. Zettabajt, teda 1021 bajtov (v binárnom systéme aj 270), je rad kapacity pamäťového média, ktorý je prakticky nepredstaviteľný. Ak by sa podarilo takúto pamäť zostrojiti, nastala by úplne nová digitálna éra.

„V

magnetochemii dnes existuje niekoľko úplne prelomových nových javov, napríklad takzvaný magnetizmus na molekulej úrovni,“ hovorí Roman Boča, profesor na katedre chémie Fakulty prírodných vied Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave a bývalý rektor tejto univerzity. V súčasnosti, vysvetľuje, platí, že „ak zmagnetizujeme klasický materiál, musí jeho miniatúrna ‚hrudka‘ obsahovať asi 1015 atómov, aby magnetický jav ‚prežil‘ “.

Takýto „normálny“ magnetizmus, ako ho poznáme, sa využíva či využíval v disketách alebo pevných diskoch. Vďaka objavu magnetizmu na molekulej úrovni by však v budúcnosti mohlo byť možné ukladať informácie aj do molekúl a realizovať tak aj zettabajtové úložiská. Svet by sa vo veľkej miere vrátil do offline éry.

„Byť online je dôležité na sledovanie vecí, ktoré sa práve dejú, ale ak sa zaujímate o to, čo už sa udialo alebo je známe a je to niekde archivované, ide o ohromné množstvo dát. S touto technológiou by sa na malom čipe s veľkosťou nechť dali uskladniť obrovské súbory,“ hovorí profesor Boča.

V prostredí akejsi dátovej „docking stanice“ by tak bolo možné stiahnuť si akékoľvek informácie. „Všetky informácie by ste mohli mať so sebou, nepotrebovali by ste ich hľadať online. Znížil by sa informačný smog, rušenie a spomalenie sietí.“

Výskumu možností pre syntézu nových látok a materiálov s potenciálom využitia na uchovávanie dát sa tím Romana Boču venoval v Centre excelentnosti APVV v rokoch 2008 až 2011. Išlo o projekt s názvom Magnetoaktivita, elektroaktivita a fotoaktivita koordinačných zlúčenín.

Počas vyše štyroch desaťročí vedeckej kariéry publikoval profesor Boča viac ako dve desiatky vedeckých kníh a tristo päťdesiat prác v medzinárodných vedeckých časopisoch, ktoré boli citované už vyše osemtisíckrát. V roku 2011 získal ocenenie Vedec roka.

Absolvent Chemickotechnologickej fakulty dnešnej Slovenskej technickej univerzity v Bratislave absolvoval viacero vedeckých pobytov po celom svete vrátane Francúzska, kde bol hosťujúcim profesorom na Univerzite Pierra a Marie Curie v Paríži.

Čo je podľa vás prehliadaná téma vo vašej oblasti?

Kedysi, ešte za Československa, sme sa chválili, koľko ton cementu, železa či hnojív sme vyrobili, menej sa už kládol dôraz napríklad na liečivá. Rýchlik nanotechnológií, ktoré si vyžadujú investície, sme zmeškali. V rozvinutom svete sa však dôraz kladie na pridanú hodnotu a funkčnosť toho, čo vyrábate. Pri nanomateriáloch už nejde o to, koľko ton vyrobíte. Slovensko by malo viac podporovať vyššiu pridanú hodnotu vo vede a ekonomike. Cestou k tomu je racionálna podpora výskumu a vzdelania.

PALEONTOLOGIA A EVOLUČNÁ BIOLÓGIA

ANDREJ ČERŇANSKÝ

Andrej Čerňanský vám nikdy nepovie, že poriadna kosť musí mať aspoň meter osemdesiat. A to napriek tomu, že je paleontológ. Za oveľa zaujímavejšie a krajšie kosti vo svojom vednom odbore totiž považuje tie malé, pretože dokážu o evolúcii povedať oveľa viac.

Výskumom plazov sa snaží pochopiť a popísať, ako sa vyvíjal život na našej planéte. Pomenoval napríklad prvú kosť druhohorného plaza na Slovensku – pachypleurosaura z Demänovskej doliny. Jej vek je 244 miliónov rokov.

Svet si však rodáka z Topoľčian všimol najmä vďaka novému pohľadu na evolúciu zmien veľkosti tela na ostrovoch, a to vďaka fosílii plaza z Nemecka, ktorého nazval Janosikia po legendárnom zbojníkovi. No a tiež vďaka výskumu vyhynutého druhu chameleóna z Kene – Calumma benovskyi. Hoci ho Čerňanský neobjavil v teréne, ako prvý dostal povolenie skamenelinu tohto druhu detailne študovať a vybrať mu meno. Nazval ho po slovenskom dobrodruhovi a cestovateľovi Móricovi Beňovskom. Prečo? Spolu s medzinárodným tímom totiž vďaka fosílii dokázal, že chameleóny sa na Madagaskar dostali z kontinentálnej Afriky a priniesli ich tam morské prúdy. Vyvrátil tým dovtedy rozšírenú tézu, že populárne chameleóny pochádzajú z Madagaskaru, a otvoril nový pohľad na evolúciu týchto plazov.

Andrej Čerňanský skúma evolúciu v období druhohôr, keď sa po Zemi rozliezali plazy a jaštery a nadobúdali čoraz pestrejšie podoby. Publikuje v prestížnych vedeckých časopisoch ako Science, Current Biology, Royal Society Open Science či Scientific Reports.

Scéna z filmu Jurassic Park je pre neho tak trochu vedecká realita – v práci ho posúvajú dopredu i výnimočne zachované fosílie zaliate v druhohornom jantári. Hoci majú tieto fosílie sto miliónov rokov, niektoré majú zachovanú aj kožu a tým i vonkajší vzhľad. Podľa neho sa však výskumom plazov ako studenokrvných živočíchov dá zistiť aj to, ako sa naprieč históriou menila klíma.

Andrej Čerňanský vyštudoval paleontológiu na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Pracovné skúsenosti naberal okrem Slovenskej akadémie vied niekoľko rokov aj v Nemecku – vo Frankfurt nad Mohanom a v Berlíne. Po návrate domov sa vrátil na svoju alma mater. Vo voľnom čase komponuje hudbu a hrá v kapele na basgitaru. Okrem toho sa venuje svojej rodine a dcére.

Akého veľkého zlomového momentu by ste sa chceli dožiť?

Určite by som chcel ešte vidieť skameneliny chameleónov zo starších treťohôr. Rád by som sa dožil toho, že niekto kráča po Marse.

Čo je podľa vás prehliadaná téma vo vašej oblasti?

Je smutné, ako ľudia u nás vnímajú vedcov. Kým inde si vedcov skutočne vážia, u nás akoby sa hodnota človeka odvíjala od zárobku a nie od toho, čo robí. Polyhistorov nájdete v krčme a politici vrátane bývalého premiéra o vedcoch hovoria urážlivo miesto toho, aby vede zabezpečili dôstojné financovanie a spoločenský kredit.

PSYCHOLÓGIA ZDRAVIA

ANDREA MADARASOVÁ GECKOVÁ

Môžeme zvrátiť osud tých, ktorým život nadelil zlé karty? Ako sociálne a psychologické faktory ovplyvňujú zdravie človeka? Vieme zlepšiť vzťah pacienta s lekárom? To všetko sú otázky, na ktoré pomocou vedy hľadá odpoveď psychologička Andrea Madarasová Gecková.

Na konci strednej školy

uprednostnila štúdium psychológie pred reprezentačným tímom džudistiek. Neskôr sa rodená Michalovčanka stala prvou doktorandkou spolupráce medzi univerzitami v Groningene a Košiciach, ktorej cieľom bola výchova novej generácie vedcov na diaľku – bez toho, aby museli odísť zo Slovenska. Zaujíma sa o zraniteľné skupiny obyvateľstva a možnosti zdravého vývinu a plnohodnotného života bez ohľadu na nepriaznivé sociálne a zdravotné podmienky.

Tím vedcov pod jej vedením monitoruje každé štyri roky zdravie školákov v ich sociálnom kontexte. Poskytuje tým dôležité informácie pre podporu ich zdravého vývinu všetkým odborníkom, ktorí s nimi pracujú. Vďaka tejto práci vieme, že problémom slovenských školákov je

nedostatočná pohybová aktivita, konzumácia sladených nápojov či nespokojnosť so školou. Ale aj to, že digitálne technológie majú okrem rizík aj významné benefity, či to, akým spôsobom môžu rodičia, škola a komunita podporiť rozvoj potenciálu dospelých školákov.

Andrea Madarasová Gecková pôsobí na Fakulte sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave a na Lekárskej fakulte **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**. Doktorát vied získala na Lekárskej fakulte Groningenskej Univerzity v Holandsku. Koordinuje slovenský tím projektu Health Behavior in School-Aged Children (HBSC), ktorého cieľom je monitorovať zdravie školákov, a je národnou zástupkyňou siete COST zameranej na podporu psychologické odolnosti zdravotníkov.

V svojom voľne sa snaží tráviť čo najviac času aktívne a v prírode. Venuje sa chovu včiel a je milovníčkou literatúry a umenia. Má dve dospelé dcéry a manžela matematika.

Akého veľkého zlomového momentu by ste sa chceli dožiť?

Už som sa dočkala. Vybudovať kvalitný vedecký tím trvá zhruba pätnásť rokov a mne sa to podarilo. Je to sieť špičkových, zaniatených vedkýň a vedcov z rôznych odborov, ktorí budú vedieť spolu perfektne fungovať a rásť ďalej, aj keby ma zajtra prešla električka.

Čo je podľa vás prehliadaná téma vo vašej oblasti?

Psychologicky bezpečné prostredie. Príliš málo dbáme o to, či je prostredie vhodné pre otváranie potenciálu, pre jeho rozvoj a uplatnenie. Či je dosť bezpečné pre skúšanie, omyly, diskusiu, inakosť. Vyše sto rokov sme krajina, z ktorej tí najlepší odchádzajú preč, volia nohami. Sestry, lekári či výskumníci často pracujú dvanásťky v neuveriteľných podmienkach bez ohľadu na nízky plat a keď v práci povedia „končím“, tak po nich ani pes neštekne. Štát ani nadriadení nerobia nič, aby si ich udržali, hoci ľudský potenciál je to najcennejšie, čo máme.

MIKROBIOLÓGIA, BIOTECHNOLÓGIE

MIROSLAVA KAČÁNIOVÁ

Svet, v ktorom sú potraviny trvanlivejšie a balia sa do jedlých obalov. Vďaka výskumu profesorky Miroslavy Kačániovej sme k nemu o krok bližšie. Vedkyňa sa zameriava na výskum antimikrobiálnej aktivity rastlinných silíc a liečivých rastlín proti rôznym mikroorganizmom.

Čím dlhšie potraviny skladujete, tým väčšie je riziko, že môže byť mikrobiologicky nekvalitná a nevhodná na použitie.

Rastú v nej totiž patogénne mikroorganizmy, akými sú napríklad *Escherichia coli*, *Listeria monocytogenes* či *Salmonella* a iné, ktoré majú nepriaznivý vplyv na zdravie ľudí a zvierat.

„Ak by sa výrobky balili do jedlých obalov s antimikrobiálnymi účinkami, malo by to význam pre celé ľudstvo,“ hovorí profesorka Kačániová, ktorá pôsobí na Fakulte záhradníctva a krajinného inžinierstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre a vedeckú prácu vykonáva vo výskumnom centre AgroBioTech.

Dnes sa zameriava na mikrobiologickú analýzu potravín a antimikrobiálnu aktivitu prírodných látok. Spolu s tímom skúma schopnosť rastlinných extraktov potláčať rast ohrozujúcich mikroorganizmov. Využíva na to včelie produkty, liečivé rastliny a rastlinné silice. Vďaka ich antimikrobiálnej aktivite môžu potraviny vydržať dlhšie čerstvé a bezpečné.

V spolupráci s bieloruskou univerzitou sa podieľa na výrobe jedinečných jedlých obalov na báze škrobu a alginátu sodného. Baliť sa do nich dajú rôzne potraviny, napríklad cukríky, maslo, med či sušienky. „Trvanlivosť obalov predlžujeme pomocou látok, ktoré nemajú na človeka negatívny vplyv. Sú v podstate potravinou, obaly sa rozpustia v ústach a nevytvárajú žiadny odpad,“ vysvetľuje vedkyňa.

Zaoberá sa tiež insekticídmi, teda látkami, ktoré prirodzene odpudzujú hmyz a zároveň nemajú ničivý vplyv na flóru. Časť výskumu venovala s kolegami takzvanému „trúdiemu mlieku“ z trúdich lariev, v ktorom objavili probiotické účinky a pozitívny vplyv na potenciú u mužov.

Vyštudovala zootechniku na agronomickej fakulte nitrianskej poľnohospodárskej univerzity a potom pokračovala ďalej v štúdiu na katedre mikrobiológie. Za svoju prácu získala viacero ocenení vrátane ceny Osobnosť vedy a techniky MŠVVaŠ SR za rok 2019.

Rodáčka z Brezna si nevie predstaviť, že by len sedela a oddychovala, cíti potrebu stále niečo robiť. Písanie vedeckých článkov neberie ako prácu, ale ako koníček, ktorému venuje svoje večery. Rada však vo voľnom čase zájde na túru so svojim psom.

Akého veľkého zlomového momentu by ste sa chceli dožiť?

Určite nových vynálezov, ktoré predlžujú život a zdravie človeka.

Čo je podľa vás prehliadaná téma vo vašej oblasti?

Prírodné látky by sa určite nemali podceňovať v prospech chémie. Zaslúžia si viac pozornosti, a ak fungujú, mali by sa rozvíjať. Závisí od toho zdravý život i ochrana životného prostredia.

ONKOLÓGIA

SILVIA PASTOREKOVÁ

Jednou z najväčších výziev súčasnej medicíny je zmeniť rakovinu na liečiteľné ochorenie, s ktorým je možné dlhodobo žiť. Silvia Pastoreková patrí medzi vedkyne, ktoré posunuli hranice poznania tohto ochorenia výrazne dopredu.

Spolu s manželom Jaromírom Pastorekom a vtedajším mentorom, českým vedcom Janom Závadom, totiž objavili bielkovinu, ktorá sa nachádza na povrchu nádorových buniek. S tímom vyvinuli protilátky, ktoré dokážu bielkovinu s názvom CA9 v tele identifikovať, a objasnili, akým spôsobom prispieva k progresii rakoviny.

Objav dovedty neznámej bielkoviny otvoril vedcom z celého sveta nové možnosti vo výskume rakoviny. Tím oxfordských vedcov na čele s nositeľom Nobelovej ceny Sirom Petrom J. Ratcliffom a profesorom Adrianom L. Harrisom zistil, že táto bielkovina sa v nádorovom tkanive syntetizuje pri nedostatku kyslíka, takzvanej hypoxii.

Práve táto bielkovina pomáha množiacim sa nádorovým bunkám hypoxiu prežiť, získať agresívne vlastnosti a tvoriť metastázy, ktoré sú hlavnou príčinou straty života z dôvodu rakoviny. Nádorové bunky s bielkovinou CA9 na povrchu sú odolné voči štandardnej protinádorovej liečbe a indikujú nepriaznivý výhľad pre pacienta. Bielkovina CA9, ktorú slovenská vedkyňa spoluobjavila, sa dnes celosvetovo využíva v klinickej onkológii ako biomarker na diagnostiku rakoviny a voľbu vhodnej terapie.

Silvia Pastoreková vyštudovala virológiu na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Od ukončenia štúdia vedecky pôsobí vo Virologickom ústave Biomedicínskeho centra Slovenskej akadémie vied v Bratislave. Jej výskum je zameraný najmä na oblasť onkológie a má vysoký medzinárodný ohlas. V súčasnosti je generálnou riaditeľkou centra a okrem výskumu sa venuje aj manažmentu a vytváraniu podmienok pre úspešné uplatnenie mladej generácie vedcov.

Za svoje úspechy a prínos pre rozvoj vedy získala Silvia Pastoreková množstvo ocenení vrátane štátneho vyznamenania Rad Ľudovíta Štúra II. triedy. Voľný čas trávi najradšej s rodinou, rada číta, počúva hudbu a chodí na prechádzky so psikom.

Akého veľkého zlomového momentu by ste sa chceli dožiť?

Mám sen, že sa protilátky proti bielkovine CA9, na objave ktorej som sa podieľala, budú úspešne používať na liečbu pacientov s rakovinou. Vývoj lieku na báze protilátok je však technologicky náročný a liečba musí byť overená v klinických skúškach, ktoré sú mimoriadne finančne nákladné.

Čo je podľa vás prehliadaná téma vo vašej oblasti?

Vedci na Slovensku nemajú optimálne podmienky na vedeckú prácu, neustále bojujú s nedostatočnou a nesystémovou podporou výskumu, ako aj s enormnou byrokraciou. Tieto bariéry limitujú ich tvorivý potenciál a znižujú ich medzinárodnú konkurencieschopnosť. Dôsledkom tohto stavu je aj narastajúci únik talentov. Je naozaj čas, aby sa tento nepriaznivý vývoj zastavil.

FOTO: JOZEF KADELA

Autor: TOMÁŠ NEJEDLÝ, PETER MATIJEK, MILAN ČUPKA FOTO: LINDA KISKOVÁ BOHUŠOVÁ

VÝNIMOČNÁ OSOBNOSŤ VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDELÁVANIA [✉](#)

📅 20. 10. 2022, Zdroj: **Forbes NEXT (SK)**, Strán: 26, 27, 28, 29, 30, 31, Vydavateľ: **Barecz & Conrad Media s.r.o.**, Autor: **Tamara Peterková, Lucia Okšová, Milan Čupka, Pete...**, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**
Dosah: 49 000 GRP: 1,09 OTS: 0,01 AVE: 27363 Eur

Rubrika: NEXT • VÝNIMOČNÁ OSOBNOSŤ VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDELÁVANIA

Kategória oceňuje vysokoškolských pedagógov a vysokoškolské pracovníčky, ktorí/é sú výnimoční/é odborníci/čky vo svojom odbore a súčasne motivujú študentov k mimoriadnym výsledkom a prispievajú k prehlbovaniu ich záujmu o štúdium vedných odborov.

DOTERAJŠÍ LAUREÁTI

VÝNIMOČNÁ OSOBNOSŤ VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDELÁVANIA

Tomáš Vinař

BIOINFORMATIKA

Vo svojej skupine pracuje na problémoch súvisiacich so sekvenovaním genómov pomocou prvých vreckových sekvenčných prístrojov.

Ivan Varga

ANATÓMIA, HISTOLÓGIA A EMBRYOLÓGIA

Jeho tím ako jeden z prvých na svete opísal široké lymfatické priestory v stene vajčkovodov a výskyt špecializovaných buniek imunitného systému potláčajúcich obrannú reakciu vo výstelke vajčkovodov.

Jozef Zajac

PROGRESÍVNE VÝROBNÉ TECHNOLOGIE

Skúma možnosti uplatnenia nekonvenčných spôsobov obrábania materiálov, ktoré prinášajú vyššiu produktivitu práce a nižšiu energetickú aj materiálovú náročnosť.

EPIDEMIOLOGIA

ALEXANDRA BRAŽINOVÁ

Podieľala sa na výskume, ktorý v Rakúsku zlepšil liečbu úrazov mozgu. Ako epidemiologička bola aj jednou z tvárí boja proti pandémie covidu. Byť expertom vo svojej oblasti však podľa nej dobrému pedagógovi nestačí. Aj preto sa s kolegami aktívne vzdeláva s cieľom naučiť sa lepšie učiť.

Forbes zaradil Alexandru Bražinovou medzi Osobnosti roku 2020. Epidemiológia sa vtedy zrazu dostala do centra záujmu a ona sa podieľala na dvoch veľkých covidových výskumných projektoch, ktoré pomáhali mapovať jeho šírenie. Hoci pandémia akoby na čas všetko zúžila iba na jeden vírus, Bražinová pokračovala aj v iných výskumoch. S kolegami chceli zlepšiť diagnostiku legionárskej choroby, ktorá spôsobuje vážne zápaly pľúc.

Pred covidom bolo pre ňu veľkou témou duševné zdravie. „V podstate sme odhadli počet ľudí na Slovensku, ktorí majú duševnú poruchu, ale neliečia sa,“ vysvetľuje. Dáta z výskumu využíva Slovenská psychiatrická spoločnosť ako podklad pre nastavenie reformy.

Vyštudovala 3. lekársku fakultu Karlovej Univerzity a absolvovala dva ročné vzdelávacie pobyty v USA – na Duke University a George Washington University. Po návrate pracovala na ministerstve zdravotníctva, kde sa podieľala na sformulovaní Charty práv pacienta. V USA absolvovala aj dvojročný postdoktorandský pobyt na University of California v Berkeley.

Desaťročie viedla nadáciu International Neurotrauma Research Organization vo Viedni. „Zaoberali sme sa epidemiológiou úrazov mozgu a faktormi, ktoré ich ovplyvňujú,“ pokračuje. S týmto pôsobením sa spája aj jeden z veľkých úspechov jej kariéry – výsledok štúdie, na ktorej nadácia spolupracovala so šestnástimi nemocnicami, sa neskôr použil ako základ klinickej smernice rakúskeho ministerstva zdravotníctva pri liečbe úrazov mozgu.

Na Slovensku pôsobila najskôr na Trnavskej univerzite, potom na Lekárskej fakulte UK v Bratislave, kde vedie Ústav epidemiológie. Jej učiteľskými vzormi boli kolegovia, ktorí pútavo podávali informácie. „Je to totiž umenie. Nestačí len niečo vedieť alebo mať nejakú zručnosť, treba mať aj schopnosť odovzdať to študentom,“ hovorí. Podľa nej je veľkou chybou slovenských vysokých škôl, že sa na nich pedagógovia neučia, ako učiť. Aj preto na Ústave iniciovala školenie lektorských zručností.

Ak by v školstve mohla niečo zmeniť, bol by to tréning sociálnych a emocionálnych zručností na základných školách. „Deti by potom v budúcnosti lepšie čelili záťažovým situáciám.“

Ako vidí migráciu študentov?

Veľká časť absolventov lekárskej fakulty odchádza rovno do zahraničia. Samozrejme, je to smutné, pretože nám potom chýbajú kvalifikovaní lekári. Vnímam však aj to, že mnoho mladých ľudí mieri za hranice už pri výbere školy. Toto sa nezmení, kým sa ako univerzity nezlepšime. Cestou je kontinuálna kontrola kvality výučby a jej zlepšovanie. Aj zahraniční študenti, ktorí sem prichádzajú, to väčšinou nerobia preto, že by tu dostali lepšie vzdelanie, ale skôr z toho dôvodu, že štúdium u nás považujú za jednoduchšie ako na školách v západnej Európe alebo v USA.

ELEKTROTECHNIKA

LADISLAV JANOUŠEK

Ako dieťa chcel byť rušňovodičom, študoval elektrickú trakciu, dnes sa však s tímom na Žilinskej univerzite v Žiline venuje hlbšiemu a jemnejšiemu pohľadu – interakciám elektromagnetického poľa so živými organizmami a jeho vplyvu na výživu buniek organizmov.

„A

ko doktorand som sa venoval oblasti elektrických strojov, istý čas aj v praxi v projektovom ústave. Potom som však dostal ponuku na stáž do Japonska a moja dráha sa začala uberať úplne iným smerom,“ hovorí Ladislav Janoušek, profesor na Fakulte elektrotechniky a informačných technológií Žilinskej univerzity v Žiline. „Zameral som sa na takzvanú nedeštruktívnu defektoskopiu, vyšetovanie vodivých materiálov pre jadrový priemysel.“ Za výskum mu bola udelená cena Japonskej spoločnosti pre nedeštruktívnu inšpekciu, na Slovensku na základe jeho výsledkov získal ocenenie Technológ roka Slovenskej republiky.

Vo výskume oblasti pokračuje, v posledných rokoch sa však najviac sústredil na elektromagnetickú biokompatibilitu. V ostatných desaťročiach totiž došlo k enormnému nárastu umelých zdrojov elektromagnetického žiarenia, napríklad z rozvodov elektrickej energie a neskôr aj z bezdrôtových technológií. „Procesy v našom tele sú založené na elektromagnetickom princípe, a keďže sa naše telo geneticky nevyvíjalo v takomto prostredí, skúmame, ako môžu súčasné podmienky vplyvať na naše zdravie. Vedie sa o tom veľa intenzívnych diskusií a mnohé odpovede zatiaľ nepoznáme,“ hovorí.

Aktuálne hygienické normy síce parametre umelého elektromagnetického pozadia regulujú, odvíjajú sa však tradične od jeho tepelných efektov, čiže ich dodržanie zabezpečuje, aby nedochádzalo k prehriatiu tkanív. „O netepelných efektoch sa vie veľmi málo, môžu sa týkať DNA, výživy buniek, procesov na orgánovej aj systémovej úrovni, napríklad kardiovaskulárneho systému alebo nervového systému,“ vysvetľuje. Faktorov, ktoré na človeka po celý život pôsobia, je však nespočetné množstvo, je tak zložitý spoľahlivo prísúdiť dôsledky k príčinám, upozorňuje.

Pedagógom sa stal súhrou okolností, v období, keď na vysokých školách pribúdajú študenti z generácie, ktorá už vyrástla nielen s internetom, ale aj s mobilnými telefónmi. „Dnešná mladá generácia je úplne inde ako my, technológie ju posunuli do úplne inej roviny,“ opisuje. „Ako pedagóg potrebujete hľadať spôsob, ako najefektívnejšie vysvetľovať a ako mladých ľudí zaujať.“

Ak by mal takú moc, zo slovenského vzdelávacieho systému by odstránil hodnotenie. „Úplne. Nech každý ide študovať to, čo ho baví, a nech hlavnou motiváciou budú vedomosti a nie známky. Vzdelávanie by som cielil na zážitky, je vedecky dokázané, že ak sa k novému poznatku viaže zážitok alebo emócia, poznatok sa uloží oveľa hlbšie,“ hovorí.

Akú radu by dal študentom?

Robte všetko s nadšením a láskou. U vedcov je to zvlášť dôležité. Vedci sú doživotne deťmi, ‚hrajú sa‘, hľadajú zákonitosti a súvislosti v prírode. Keď sa im podarí niečo objaviť, prežijú neskutočnú eufóriu.

FYZIKÁLNA CHÉMIA

RENÁTA ORIŇAKOVÁ

Napriek mnohým rezervám školského systému je podľa elektrochemičky učiteľstvo najkrajším a zároveň najnáročnejším povoláním. Aj keď sa venuje základnému výskumu, mnohé z jej poznatkov už boli aplikované v praxi. Napríklad aj pri diagnostike ochorenia Covid-19.

Venuje sa elektrochemickej príprave funkčných nanoštruktúrovaných vrstiev, biomedicínskych zariadení a elektrokatalýze. Renáta Oriňaková rieši so svojím tímom niekoľko aktuálnych problémov – skúmajú biodegradovateľné materiály pre ortopedické aplikácie, vyvíjajú novú generáciu elektrochemických senzorov na diagnostiku diabetu a pripravujú aj vysokoaktívne katalyzátory pre vodíkové technológie. Hľadať riešenia na aktuálne výzvy spoločnosti je podľa nej jedným z najväčších poslání vedcov.

Renáta Oriňaková chodila odmalička na balet a v detstve túžila po kariére baletky. Aj vďaka skvelému učiteľovi matematiky na gymnáziu sa však napokon rozhodla pre učiteľstvo. Vybrala si matematiku a chémiu a vyštudovala na **Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, kde pôsobí dodnes. „Vôbec som si nevedela predstaviť, že budem vedkyňou alebo univerzitnou profesorkou. Ponuky nastúpiť na doktorandské štúdium som sa trochu bála. Myslela som si, že to bude monotónna práca,“ pripúšťa. Napokon sa v elektrochémií našla a svoju prácu dnes považuje za dynamickú a kreatívnu.

Za najväčší kariérny úspech považuje vývoj vysokoselektívnych elektrochemických senzorov na stanovenie koronavírusu, ktorý je dnes v procese patentovania. Ako pedagogička si mimoriadne váži aj možnosť viesť, vzdelávať a inšpirovať mladých ľudí.

Mladým odporúča, aby využili každú príležitosť, ktorá sa im naskytne. „Mladí ľudia dokážu na príležitosti reagovať rýchlo a mnohí až vďaka tomu zistia, čo v nich je. Myslím si, že by mali využiť všetky možnosti, ktoré im škola alebo zamestnanie dávajú,“ hovorí.

V praxi najradšej spolupracuje so študentmi a kolegami, u ktorých vidí úprimný záujem. „Na katedre máme teraz kolektív mladých a šikovných ľudí, ktorí svojou energiou inšpirujú aj nás starších.“

Čo si myslíte o odchode mladých ľudí do zahraničia?

Situácia v školstve na Slovensku je v porovnaní s ostatnými krajinami dosť zlá. Nejde o skutočnú prioritu štátu, preto mladí ľudia odchádzajú študovať aj pracovať do zahraničia. Ak doktorandi nemajú silné finančné zázemie v rodine, sú odkázaní na príjem zo zahraničia. Na zaobstaranie bývania a založenie rodiny naše platy jednoducho nestačia.

Podľa môjho názoru je v poriadku, že mladí ľudia využívajú možnosť študovať na prestížnych zahraničných univerzitách. Ak tam nejdú na celé štúdium, myslím si, že by mali vycestovať aspoň na jeden-dva semestre. Tie skúsenosti sú veľmi cenné.

Ale musíme pracovať aj na tom, aby sme ich motivovali vrátiť sa. Aby to, čo sa naučili vonku, uplatnili doma.

JADROVÁ TECHNIKA

ANDREA ŠAGÁTOVÁ

Jej expertíza našla uplatnenie aj pri reštaurovaní dreveného artefaktu od Majstra Pavla z Levoče. Predovšetkým však vyvíja najnovšiu generáciu senzorov radiácie, ktoré umožnia presnejšie röntgenové vyšetrenia.

Venuje sa výskumu a vývoju polovodičových detektorov ionizujúceho žiarenia s využitím v digitálnej rádiografii a zobrazovaní. „Ak je človek röntgenovaný, tak kedysi sa snímka robila na film, teraz je to digitálnou technológiou, a my vyvíjame tretiu generáciu, niečo na štýl CT. Snažíme sa o kvalitnejší, farebný obraz získaný pri menšej radiačnej záťaži,“ vysvetľuje. Za najväčší úspech považuje vyvinutie senzoru do najlepšej aktuálne dostupnej radiačnej kamery. Znesie vyššie teploty a viac radiácie. Vedkyňa z Ústavu jadrového a fyzikálneho inžinierstva FEI STU ho vyvinula v spolupráci so Slovenskou akadémiou vied. Výsledky jej výskumu možno uplatniť aj pri identifikácii typu ionizujúceho žiarenia, ktoré sa dá využiť aj na sterilizáciu. Touto technikou sa reštaurovalo aj dielo Posledná večera z hlavného oltára v Kostole sv. Juraja v Spišskej Sobote, v ktorom ožarovaním zlikvidovali červotoče.

Rodáčka z Novej Dubnice mala technické smerovanie v rodine: otec robil v elektrotechnickom výskume. „Ako malej mi vždy vysvetlil všetko potrebné na pochopenie problému, ale na riešenie som už musela prísť sama,“ spomína. Vyštudovala elektromateriálové inžinierstvo na FEI STU v Bratislave, keďže ju odmalička bavilo vysvetľovať, k pedagogike ju to ťahalo. Na kolegoch jej imponovalo, keď vedeli priblížiť zložité veci laikom aj ľudský prístup.

Slovenskému školstvu podľa nej chýba viac matematiky, ktorá rozvíja abstraktné a logické myslenie. „Možno by sa matematika mohla znovu stať povinným maturitným predmetom, napokon budúcnosť je vo vede a technike, kde sa bez nej nezaobídeme,“ mieni. Pri vysokých školách by si zase vedela predstaviť, že by boli viac financované, nielen podľa počtu študentov a kvality výskumu, ale aj na základe toho, či sú absolventi odborov žiadaní na trhu práce. Aj študentom radí, aby sa vopred zamýšľali aj nad tým, či ich odbor uživí. „Potom už len treba na seba pracovať a mať trochu šťastia na pracovný kolektív.“

Vo voľnom čase sa venuje dvom dcéram, rada športuje – lyžuje, cvičí jogu a beháva. „Ešte ma veľmi zaujíma výtvarné umenie. Napĺňa ma pozerať sa na peknú maľbu, ale aj na stavbu, ktorá obdivovaná vydržala stáročia. A tiež tam nachádzam prepojenie s prácou – vďaka senzorum a radiácii sa experti môžu pozrieť aj pod vrchnú vrstvu maľby a objaviť pôvodné dielo v prípade, že ho umelec premaľoval,“ uzatvára.

Ako vidí migráciu študentov?

Do veľkej miery súvisí s atmosférou v spoločnosti. Vo verejnom priestore sa často objavujú veľké pochybnosti o našom školstve, ale aj iných sférach spoločnosti, napríklad zdravotníctve. Pritom v niektorých oblastiach patrí Slovensko k špičke vo svete. Aj u nás na ústave pôsobia kolegovia, ktorí majú medzinárodné uznanie, a v našom odbore dopyt po absolventoch každoročne viacnásobne presahuje ich počet.

GENETIKA A MOLEKULÁRNA BIOLÓGIA

LUBOMÍR TOMÁŠKA

„V biografických významných vedcov je často možné nájsť zmienku o tom, ako ich v minulosti ovplyvnil nejaký ich učiteľ,“ hovorí profesor Lubomír Tomáška o jednom z dôvodov, prečo sa dal na dráhu vysokoškolského pedagóga.

Sám mal počas štúdia šťastie na učiteľov. V úvode sa vďaka tútorke Vlaste Kováčovej dostal do laboratória jej manžela, biochemika Ladislava Kováča. To bolo pre jeho kariéru rozhodujúce. „Keď som prvýkrát vošiel do jeho pracovne, vdýchol na mňa genius loci. Ohromila ma atmosféra miestnosti v kombinácii s bystrou myslou človeka, rešpektovaného špičkou vedeckej komunity, a schopného diskutovať so mnou ako s partnerom. Na fakulte som okrem Vlasty Kováčovej stretol inšpiratívnych učiteľov ako Vladimír Ferák, Daniel Vlček či Svetlana Podstavková.“ Po štúdiu strávil takmer tri roky v laboratóriu významného biochemika a nekonformného mentora Efraima Rackera na Cornellovej univerzite v USA.

Dnes s Jozefom Nosekom vedie laboratórium katedier genetiky a biochémie na Prírodovedeckej fakulte UK. S kolektívom sa zaoberajú identifikáciou mechanizmov, zabezpečujúcich komunikáciu častí buniek. Hlavným cieľom je zistiť, ako sú molekuly DNA v koncových úsekoch chromozómov, telomérach, chránené pred poškodením, ktoré by malo fatálne následky. Študujú tiež, ako mitochondrie, energetické centrá, komunikujú s ostatnými časťami bunky. Za najväčší úspech považuje objavenie nového spôsobu udržiavania telomér. S Jozefom Nosekom a kolektívom identifikovali tzv. telomerické krúžky, ktoré sa kopírujú mimo chromozómu a slúžia ako externý zdroj telomerických sekvencií. Dôležitosť objavu podčiarkuje zistenie zo zahraničných laboratórií, že krúžky sa podieľajú na udržiavaní telomér v niektorých typoch nádorových buniek.

Dobrý učiteľ, vraví, by mal ovládať pravidlá modernej didaktiky. Mal by byť osobnosťou s morálnou integritou, disponovať nákazlivým optimizmom a radosťou z učenia, empatiou a srdečnosťou voči študentom i kolegom.

Lubomír Tomáška pochádza zo Žiliny, a hoci takmer štyri dekády žije v Bratislave, s rodiskom je previazaný vďaka rodičom, celoživotným priateľom a návratom na hory v okolí.

Ako vidí migráciu študentov?

Čísla sú varovné a indikujú vážnu diagnózu, zvlášť keď emigrácia dobrých študentov zo Slovenska nie je vyvážená prílevom podobne kvalitných zo zahraničia. Avšak to, že sú naši maturanti prijímaní na kvalitné zahraničné univerzity, ilustruje, že dokážu úspešne súťažiť s rovesníkmi. Cynik by možno povedal, že je to „napriek“, nie vďaka nášmu školstvu. Indikuje to však tiež, že stále existujú učitelia a školy, ktoré dokážu poskytnúť vzdelanie minimálne európskeho štandardu. Títo učitelia a takéto školy sú rodinným striebrom, ktoré je potrebné si „hýčkať“. Vyhlásenia, že všetci šikovní maturanti odchádzajú do zahraničia, sú nespravodlivé voči tým talentovaným študentom, ktorí sú bezprostrednou nádejou pre uskutočnenie zmien, potrebných pre skvalitnenie akademického prostredia.

FOTO: JOZEF KADELA

Autor: TAMARA PETERKOVÁ, PETER MATIJEK, MILAN ČUPKA, LUCIA OKŠOVÁ FOTO: LINDA KISKOVÁ BOHUŠOVÁ

Blízka budúcnosť môže patriť pravicovým populistom [↗](#)

📅 20. 10. 2022, Zdroj: **Trend**, Strany: 68, 69, 70, Vydavateľ: News and Media Holding a.s., Autor: Benita

Feketeová, Sentiment: Ambivalentný, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Dosah: 34 000 GRP: 0,76 OTS: 0,01 AVE: 17699 Eur

Víťazstvo Giorgie Meloniovej v Taliansku otvára otázky o budúcnosti liberálnej demokracie v Európe, konštatuje politológ

Krajná pravica môže ponúkať alternatívu sklamaným voličom.

Zastupiteľská forma demokracie v praxi sa v očiach mnohých občanov vyčerpala, myslí si politológ Ján Ruman. V rozhovore pre TREND približuje, čo ľudí vedie k podpore politikov, ktorí ponúkajú zdanlivo jednoduché riešenia zložitých spoločenských a politických problémov.

V Taliansku vyhrala voľby strana Bratia Talianska na čele s Giorgiou Meloniovou. Krajina tak bude mať prvý raz od čias druhej svetovej vojny lídra z krajnej pravice. Čo viedlo k tomu, že stranu podporilo 26 percent ľudí?

Giorgia Meloniová pôsobila na voličov ako nepopísaný list. Voličov oslovila aj tým, že pôsobila sebedovomo a politicky autenticky nielen pri rokovaní s ostatnými lídrami, ale aj pred občanmi. Voliči v Taliansku už v roku 2018 naznačili, že to myslia s podporou pravicového populizmu vážne. V parlamentných voľbách vtedy odovzdali sedemnásť percent hlasov krajne pravicovej Lige severu. Pri tohtoročných septembrových voľbách sa plne potvrdilo, že nacionalisticko konzervatívne prúdy sú v kurze.

Ktorými témami si G. Meloniová získala voličov?

Išlo o témy, ktoré mali v občanoch vzbudiť nádej na jednotu v zložitých a neistých časoch. Jednotu založenú na konzervatívnych a národných hodnotách a všetkom tom, čo kedysi fungovalo, s predpokladom, že to môže fungovať aj dnes. Témy ako tradičná rodina, bezpečnosť, vyhranený postoj k interrupciám, vlastenectvo, ale aj energetická sebestačnosť v čase krízy.

Čo zavážilo u voličov pri rozhodovaní najviac?

Do veľkej miery rozhodovala aj únava zo štandardnej prosystémovej politiky a predpokladám, že mnohí voliči si alternatívnu voľbu ospravedlňujú ako formu antielitárskeho protestu.

Mnohé médiá hovoria o víťazstve G. Meloniovej ako o nebezpečenstve nielen pre Taliansko, ale aj pre samotnú Európsku úniu. Sú tieto obavy oprávnené?

G. Melloniová je presvedčená pravičiarka, hoci pochádza z ľavicovej štvrte Garbatella v Ríme. V jej prípade nejde len o inklináciu k tradičným konzervatívnym hodnotám, horlivému vlastenectvu a odporu k ľavici, ale aj o latentné fašizoidné tendencie, ktoré sa môžu časom prejaviť. Tie sa u nej formovali ešte v mladosti. Svojím spôsobom je hrdá na taliansku históriu, v ktorej má nezastupiteľné miesta aj Mussoliniho fašizmus. Nemyslím si, že z nej bude druhý Mussolini, ale s istotou už teraz môžeme konštatovať, že sa podobne ako Viktor Orbán v Maďarsku stavia k potrebám menšín a k utečencom postfašisticky. Na prvom mieste je Taliansko a Taliani so svojimi tradíciami, históriou a hodnotami a až potom menšinová politika a „experimenty“. Je to do určitej miery popretie fundamentálneho étosu rovnosti, keďže privileguje jedných pred druhými a určuje kto sú „my“ a kto „oni“. Takto sa prejavuje radikálny pravicový populizmus. Treba však chápať, že dnešná doba ponúka takejto politike priestor ako odpoveď na chaos a „rozkúskovanú“ spoločnosť, čiže sa tomu nemožno čudovať a je to logické.

Španielsky minister zahraničných vecí José Manuel Albares v reakcii na talianske voľby uviedol, že populistické hnutia v ťažkých časoch vždy narastú, no vždy končia zle. Zažíva Taliansko ťažké časy?

Nielen Taliansko. Ťažké časy z hľadiska krízy liberálnej demokracie zažíva celá Európa. V tomto by som s J. M. Albaresom nesúhlasil, že populistické hnutia vždy končia zle. Pozrime sa napríklad na V. Orbána v Maďarsku, ktorý je príkladom, že pravicový populizmus je živý a je po ňom dopyt. Je totiž odpoveďou na krízu liberálnej demokracie v praxi, ktorú dnes v celej Európe zažívame. A myslím si, že naďalej budeme, je to len začiatok.

Reakcia štátov EÚ bola rôzna. Kým Francúzsko uviedlo, že chce dozerať na dodržiavanie práv v Taliansku, poľský premiér Mateusz Morawiecki a maďarský premiér Orbán G. Meloniovej blahoželali. Gratulovala jej aj britská premiérka Liz Trussová.

Francúzsko je zdržanlivejšie, pokiaľ ide o úspech krajne pravicových strán. Súčasná vláda má bohaté skúsenosti s aktivitou Národného združenia vedeného Marine Le Penovou, ktoré má takisto nacionalistický charakter. Preto tá zdržanlivosť. Naopak, poľskú stranu Právo a spravodlivosť (PiS) a Orbánov Fidesz charakterovo možno označiť za pravicovo populistické strany s národnými a konzervatívnymi črtami, takže ich reakciu možno vnímať ako sebalegitimizáciu a isté upevňovanie postavenia pravicovo-populistických strán v Európe. V prípade Liz Trussovej si myslím, že talianske výsledky jej vyhovujú v ideologickej línii – konzervatizmus a ženský prvok vo vysokej politike.

Ovplyvní víťazstvo G. Meloniovej fungovanie EÚ? Respektíve čo znamená pre budúcnosť Únie?

Konkrétne možno až tak neovplyvní fungovanie EÚ. Sama naznačila, že nie je naklonená predstave, že by Taliansko z EÚ vystúpilo. Ale je pravda, že sa to môže v budúcnosti zmeniť. Závisí od toho, ako bude Európska únia reagovať na energetický nedostatok, potenciálne migračné vlny či diplomaticky a sankčne na konflikt Ruska s Ukrajinou. Ale aj od toho, či prevážia tendencie meniť procedurálne mechanizmy hlasovania členských štátov a s tým súvisiace právo veta. Predpokladám, že Meloniovej hlas a pozícia ešte v tomto volebnom období nebudú také výrazné, ako keby bola vo Francúzsku paralelne pri moci Marine Le Penová. V tom prípade by sa v Únii začali vážnejšie prehlbovať dezintegračné procesy.

Taliansko nie je jediná krajina, v ktorej narastá vplyv pravicových síl. Najznámejšie sú asi Maďarsko a Poľsko. Objavujú sa tieto tendencie aj v iných štátoch?

K Maďarsku a Poľsku môžeme pokojne po septembrových parlamentných voľbách zaradiť Švédsko, ktoré sa dlhodobo považuje za modernú a funkčnú demokratickú krajinu bez „kazov“. Strana Švédski demokrati bola do roku 2001 považovaná za neonacistický politický subjekt. Jej leitmotívami sú antiimigračná rétorika a euroskepticizmus. Napriek tomu, že pred mesiacom nevyhrala voľby do Riksdagu, švédskeho parlamentu, získala 20,5 percenta, čo jej zabezpečilo úctyhodných 73 kresiel. Švédski voliči demonštrovali, že vzostup krajnej pravice môže nastať aj v takej krajine, akou je Švédsko.

Prečo vplyv týchto síl narastá?

Na tento trend vplyva viacero faktorov. Liberálna demokracia, respektíve ústavno-liberálny poriadok sa každým dňom ocitá v hlbšej kríze. Možno povedať, že ide o dejinný proces, v ktorom zásadnú rolu zohrala hypotekárna a rozpočtová kríza v roku 2008, migračná vlna v roku 2015, pandémia covidu-19 aj konflikt na Ukrajine.

Čo spôsobili tieto udalosti?

Zastupiteľská forma demokracie v praxi sa v očiach občanov vyčerpala. Preto sú badateľné hlasy po zavádzaní väčšej miery priamej formy demokracie v podobe petícií, referend či iniciatív ľudu. Ľudia nemajú pocit, že reálne vládnu, naopak, sú si vedomí, že odovzdaním hlasu vo voľbách sa ich dosah na politiku končí a zostáva len v rovine súkromných kritických politizujúcich rečí, ktoré nikto kompetentný nepočuje. Z politiky sa časom vytratili hodnoty, ideály a morálka. Naopak, honba za mocou a peniazmi sa utvrdila. Práve toto možno považovať za hlavné deficity, ktoré občanov nabádajú hľadať alternatívy v podobe populistických strán.

Ktoré sily oslovujú v takejto situácii voličov?

Ukazuje sa, že najmä radikálne konzervatívne, nacionalistické ako tie, ktoré by mohli zaistiť v spoločnosti poriadok. Zmenou prešla aj kultúra. Čiastočne vzniká potreba vrátiť sa k veciam, ktoré majú pevnosť, istotu a zmysel. Menej experimentovať, dôverovať tradičnému a odskúšanému. Ako hovorí filozof Michael Hauser: „Starý poriadok sa rozpadá a nový sa ešte nezrodil. Žijeme v období prechodu.“ Môžeme do istej miery počítať s tým, že blízka budúcnosť bude patriť práve pravicovým populistom, do ktorých občania vložia svoju nádej v čase chaosu a straty rozumu. Pre demokraciu to však znamená problém.

Aký vplyv má podpora takýchto politikov na demokraciu?

Liberálna demokracia predpokladá pluralizmus, slobodné voľby, zastupiteľský princíp, dodržiavanie občianskych a politických práv, princípy moderného konštitucionalizmu a podobne. A toto sa nachádza v kríze. Prax liberálnej demokracie zabudla na sociálny rozmer a chudobu, ale takisto na kultúrno-hodnotové špecifiká krajín, ich tradície a náboženské presvedčenia. Zabudla na ľud ako celok tým, že prioritizovala jednotlivca. Spoločnosť sa vlastne začala topiť v neistote, prchavosti a neukotvenosti. Ukázalo sa, že masový konzum a trhová sloboda nepredstavujú večný návod na šťastie a spokojnosť. Radikálne konzervatívne politiky sa tak ukazujú ako možné riešenie, ale v konečnom dôsledku daný problém nevyriešia, pretože zabúdajú na tých „vylúčených“.

Na Slovensku sa často stretávame s označením poslancov okolo Tomáša Tarabu, poslancov ĽSNS a hnutia Republika ako extrémistických síl. Menšinová vládna trojkoalícia sa často spolieha na ich hlasy. Prečo?

Súčasnnej menšinovej koalícii nič iné ani nezostáva. Ak sa drží hesla, že nechce pripustiť návrat „mafie“, bude sa spolčovať s hocikým, aby to udržala. Ide však o falošné zdanie. Robí presne to isté, čo mnohí politici dneška v krajinách s devalvovanou politickou kultúrou. Dnes platí, že od moci sa neodchádza za akúkoľvek cenu. Byť ústavným činiteľom je svojím spôsobom druh trafiky, ktorá sa vám už nikdy v živote nemusí podariť.

Prieskumy priradujú hnutiu Republika takmer osem percent. Čo vedie k rastu jeho volebných preferencií?

Hnutie Republika podporujú pôvodní Kotlebovi voliči, ktorých Marian Kotleba sklamal a ktorí mu prestali dôverovať, ale stále inklinujú k typologicky rovnakej strane ako ĽSNS. Ukazuje sa, že tých 250-tisíc voličov bude voliť medzi ĽSNS a Republikou, ale sú to tí istí, ktorí v roku 2020 volili ĽSNS. Títo voliči vonkoncom nedôverujú systému a elitám, sú antiliberálni, antimenšinoví a niektorí antidemokratickí, preto je tento druh populizmu pre nich prijateľný. Hnutie Republika však predstavuje vyššiu mieru politického extrému než pravicové strany v podobe Fideszu alebo PiS.

Aký potenciál má hnutie Republika, prípadne poslanci okolo T. Tarabu?

Po turbulentnom období, keď sa táto frakcia odštiepila od ĽSNS, to vyzerá tak, že stabilne nahradila postavenie ĽSNS a v najbližších voľbách do Národnej rady SR bude úspešná, čo sa týka prekročenia piatich percent volebného kvóra. Dlhodobo to dokazujú jej predvolebné preferencie vo všetkých prieskumoch verejnej mienky. Čo sa týka nezaradených poslancov, tí sa pravdepodobne v čase pred voľbami objavia na kandidátke niektorej politickej strany.

Nemyslím si, že z Giorgie Meloniovej bude druhý Mussolini. S istotou však už teraz možno konštatovať, že podobne ako V. Orbán sa stavia k menšinám a utečencom postfašisticky Ľudia nemajú pocit, že reálne vládnu, naopak, sú si vedomí, že odovzdaním hlasu vo voľbách sa ich dosah na politiku končí

Ján Ruman

Pôsobí ako odborný asistent na Katedre politológie **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**. Pracoval v štátnej a súkromnej sfére venujúcej sa vzdelávaniu. V súčasnosti sa zaoberá otázkami dodržiavania ľudských práv a slobôd, postavenia sociálneho štátu či príčinami politického extrémizmu. Je členom viacerých občianskych združení, ktoré riešia deficit sociálnych práv na Slovensku.

Foto – Archív J. Rumana

Autor: Benita Feketeová

Prieskum ukázal, že očkovanie, duševné zdravie a klimatická zmena sú pre Slovákov dôležité témy 🔗

📅 20. 10. 2022, Zdroj: **Lekárske listy**, Strany: 12, 13, Vydavateľ: MAFRA Slovakia, a.s., Autor: mi, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Dosah: 14 000 GRP: 0,31 OTS: 0,00 AVE: 2527 Eur

Rubrika: psychiatria

Európsky týždeň verejného zdravia už niekoľko rokov upriamuje pozornosť spoločnosti na dôležitosť prevencie chorôb, podpory a ochrany zdravia. K centrálnym témam tohto ročníka - očkovanie ako kľúč k prevencii, klimatická zmena a zdravie, duševné zdravie - sa uskutočnili prvé diskusné panely prieskumu Ako sa máte Slovensko, v spolupráci so Slovenskou asociáciou verejného zdravia (SAVEZ).

Prieskum realizovaný prieskumnou agentúrou MNFORCE v spolupráci so Sociologickým ústavom Slovenskej akadémie vied (SAV) a Ústavom výskumu sociálnej komunikácie SAV je realizovaný kontinuálne na reprezentatívnej vzorke dospelého obyvateľstva. Prvýkrát od začiatku pandémie diskutovali o dátach v rámci nového formátu ASMS Vision Boards odborníci, novinári a zamestnávateľia. Analyzovali unikátne dáta o súčasných výzvach v oblasti zdravia obyvateľstva a tiež možnosti, ako pretaviť výsledky prieskumu do strategickej komunikácie, ktorá by lepšie zohľadňovala potreby a postoje ľudí.

MUDr. Zuzana Katreniaková, PhD. (Slovenská asociácia verejného zdravia, LF **UPJŠ** Košice) poukázala na výsledky prieskumu Ako sa máte Slovensko? Tie naznačujú, že Slováci vidia zmysel v preventívnych prehliadkach. Viac ako 75 % respondentov sa stotožňuje s tým, že preventívne prehliadky odhalia včasné štádiá ochorení. Z výsledkov tiež vyplýva, že pozvanie na preventívnu prehliadku priamo od lekára zvyšuje účasť ľudí na nich. Ďalším spôsobom, ako zvýšiť motiváciu k pravidelnej účasti na preventívnych prehliadkach, je poskytnúť im možnosť, aby mohli preventívnu prehliadku a následné vyšetrenia absolvovať na jednom mieste. Pomôcť tiež môže presné načasovanie vyšetrenia. Lekári zohrávajú dôležitú úlohu aj pri zvažovaní nepovinných očkovaní. Pre viac ako 75 % ľudí predstavuje odporúčanie od lekára najdôležitejší faktor pri rozhodovaní sa o nepovinnom očkovaní. Aj napriek tomu, že pandémia preverila postoj Slovákov k očkovaniu, takmer 70 % ľudí nemá na očkovanie jednoznačne vymedzený názor. Účastníci diskusného panelu sa preto zhodujú, že v komunikácii o prínosoch očkovania je potrebné zamerať sa práve na túto skupinu. Dáta ukazujú, že informovať nestačí. Ľudia sú si vedomí dôležitosti preventívnych prehliadok, ako aj prínosov očkovania. Do budúcnosti je preto potrebné prehodnotiť a optimálne nastaviť komunikáciu o prevencii a očkovaní, ktorá zohľadní aj tieto zistenia. Podľa prieskumu 65,3 % Slovákov si myslí, že nepovinné očkovania zohrávajú v prevencii chorôb dôležitú úlohu. 67 % Slovákov povedalo, že má dostatok informácií o nepovinných očkovaní. Aké faktory, považujú respondenti za dôležité pri nepovinnom očkovaní? Odporúčanie svojho lekára, očkovanie pred cestou do krajiny 3. sveta, cenu očkovania, odporúčanie od zdravotnej poisťovne, referenciu od priateľa. Očkovanie je potrebné vnímať ako kľúč k prevencii.

MUDr. Katre niaková, zdôraznila kľúčové zistenia týkajúce sa duševného zdravia. Aktuálne dáta ukazujú, že duševné zdravie Slovákov sa zhoršuje. Len málo ľudí však vyhľadáva odbornú pomoc. Je preto potrebné hovoriť o dôležitosti duševného zdravia s cieľom zlepšiť informovanosť a znižovať spoločenskú stigmú. Ako ovplyvnila duševné zdravie Slovákov pandémia COVID-19? 21,4 % ľudí uviedlo, že sa ich duševný stav zhoršil. Miera prežívaného stresu a depresívnych pocitov bola o niečo silnejšia na začiatku druhej vlny pandémie, než počas vrcholiacej tretej vlny. Slováci zažívajú depresívne pocity. 20 % oslovených trpí mierne vážnou depresiou. 10,3 % oslovených trpí závažnou depresiou. Kde respondenti vyhľadávajú pomoc pri psychických problémoch? Väčšina ľudí hľadá pomoc v rodine, u priateľov, potom u všeobecných lekárov, psychiatrov, psychológov a tiež u odborných lekárov. Závažné však je, že až tretina nevyhľadá žiadnu pomoc. Dáta potvrdzujú, že pandémia COVID-19 či vojna na Ukrajine mimoriadne zvýraznili potrebu ochrany duševného zdravia. Viac ako 70 % respondentov aj dva mesiace po vypuknutí vojny na Ukrajine pociťovalo depresívne pocity či stres. Odborníci počas panelov predstavili aj niekoľko konkrétnych návrhov pomoci a príkladov dobrej praxe. Keďže sa v apríli veľmi obávalo vojny na Ukrajine až 74 % respondentov a viac ako tretina z nich zažívala depresívne pocity značnú časť až väčšinu času, zamestnávateľia a štát by mohli zvážiť príspevok na psychologickú pomoc ako jeden zo zamestnaneckých benefitov. V prípade zhoršenia duševného stavu sa ľudia najčastejšie obracajú na rodinu a priateľov. Odborníci sa preto zhodujú, že do budúcnosti je potrebné podporovať rozvoj komunitnej starostlivosti na Slovensku. Mgr. Katarína Strapcová, PhD. (Sociologický ústav SAV) uviedla, že klimatická zmena predstavuje čoraz vážnejšie riziká aj pre verejné zdravie. Výsledky prieskumu naznačujú, že Slováci považujú klimatickú krízu za problém, pričom jej závažnosť si uvedomuje nielen mladšia, ale aj staršia generácia. Za vážny problém ju považuje viac ako polovica Slovákov. Verejnosť tiež vníma dopady klimatickej krízy na zdravie. Takmer 70 % Slovákov tvrdí, že klimatická kríza už dnes negatívne vplyva na ich celkové zdravie. Aktuálne dáta preto naznačujú, že pôvodný argument časovej a geografickej vzdialenosti dopadov klimatickej krízy slabne. Viac ako polovica ľudí však pochybuje o tom, že zdravotníctvo je pripravené čeliť dôsledkom klimatickej krízy a takmer 60 % oslovených udáva, že nemajú žiadne alebo dostatok informácií o možnej prevencii v prípade zhoršenia zdravotného stavu spôsobeného klimatickou krízou. Na otázku, ako veľmi budú prejavy klimatickej krízy negatívne ovplyvňovať zdravie ľudí na Slovensku v horizonte 10 - 20 rokov, respondenti na prvom mieste uviedli, že zdravie ľudí budú ovplyvňovať najmä vlny horúčav, extrémne javy počasia (tornáda, búrky, sucho), extrémne zmeny teploty, ale aj znečistenie ovzdušia, pôdy a vody. Ako vplyva klimatická kríza na duševné zdravie Slovákov? Viac ako polovicu Slovákov klimatická kríza znepokojuje, 55,5 % ľudí pociťuje smútok z devastácie prírody, 41,8 % pociťuje obavy z klimatickej zmeny a 27,1 % pociťuje úzkosť z klimatickej zmeny. Viac ako 60 % oslovených súhlasí s tvrdením, že opatrenia proti klimatickej kríze pomáhajú zlepšiť aj ich vlastné zdravie. Verejnosť vníma klimatickú krízu ako problém. Napriek tomu je tu stále veľký priestor na zvyšovanie informovanosti, pričom je potrebné prihliadať na rôzne potreby ľudí a ukazovať im možnosti riešení.

Prof. MUDr. Alexandra Bražinová, PhD., MPH,

prednostka Ústavu epidemiológie LF UK, ktorá sa zaoberá aj problematikou duševného zdravia sa vyjadrila, že ju výsledky prieskumu neprekvapili. Podobné výsledky ohľadne duševného zdravia a prežívania záťažových situácií boli zistené aj v iných európskych krajinách. Aj s Ligou za duševné zdravie sa robil takýto prieskum v lete 2021, kde vyšli podobné zistenia. Vtedy vyšlo, že 30 % populácie trpí stredne závažnou až závažnou depresiou a 20 % populácie vykazuje príznaky stredne závažnej a závažnej úzkosti. Aký je dôsledok a dopad pandémie? Hovoríme o zhoršení duševného zdravia, je vidieť nárast príznakov úzkostných a depresívnych porúch. Teda tretina populácie má príznaky stredne závažnej až závažnej depresie. Sú to príznaky, ktoré zhoršujú fungovanie, znemožňujú človeku plne sa venovať bežným činnostiam. Je veľmi vhodné, keď človek netrpí v takejto situácii sám, ale obráti sa na niekoho a požiada o pomoc. Z epidemiologického sledovania je známe, že počet ľudí, ktorí sa liečia v sieti psychiatrickej starostlivosti na depresívne poruchy sú iba 3 %. Necelé 3 % populácie využívajú možnosti ambulantnej psychiatrickej starostlivosti. Ale 30 % populácie má príznaky depresie, ktoré obmedzujú jej fungovanie. S veľkou pravdepodobnosťou by mali prospech z odbornej pomoci. Nie všetci by možno potrebovali psychiatrickú starostlivosť, ktorá predstavuje v starostlivosti o duševné zdravie tú špičku pyramídy. Väčšina pyramídy je tvorená ďalšími službami, ako je sieť psychologického poradenstva, sieť psychoterapeutického poradenstva a svojpomoc v rámci svojich najbližších ľudí, komunity, potom odborníkov v rámci krízových liniek a tiež siete poradenstva.

Alica Štepánová Kolárová, riaditeľka Ľudských zdrojov, Henkel Slovensko uviedla, že výsledky prieskumu tiež ukazujú, že zamestnávateľia zohrávajú v starostlivosti o zdravie dôležitú úlohu. Viac ako 80 % zamestnaných ľudí považuje za dôležité, aby im zamestnávateľia ponúkali zdravotné benefity. Napriek tomu je bez zdravotných benefitov takmer polovica pracujúcich. Zamestnávateľia sú pre svojich zamestnancov dôležitým zdrojom informácií, a to aj pri téme zdravia. Skúsenosti ukazujú, že okrem informácií sú pre zamestnancov dôležité aj rôzne benefity podporujúce zdravie, napríklad v oblasti prevencie. „Veríme, že takéto benefity by mohli byť v budúcnosti samozrejmosťou pre všetkých zamestnávateľov, nielen tých v oblasti zdravotníctva.“ Medzi benefity, ktoré by zamestnaní ľudia najviac privítali, patrí príspevok na oddych či sabatikal (forma prevencie proti vyhoreniu). Aktuálne dáta jednoznačne potvrdzujú, že zamestnanci očakávajú od zamestnávateľov istú formu podpory aj v oblasti duševného zdravia. Malo by to byť prirodzenou súčasťou starostlivosti o zamestnancov. Spoločnosť pridala k službám pre zamestnancov aj psychológa, na ktorého majú nárok všetci zamestnanci, aj pravidelné Dni duševného zdravia. Zamestnanci reagujú na benefity v tejto oblasti veľmi pozitívne, preto ich chcú rozvíjať aj do budúcnosti. Dúfajú, že v tomto smere môžu byť inšpiráciou aj pre ostatných zamestnávateľov.

MUDr. Katreniaková Mgr. Strapcová prof. Bražinová A. Štepánová Kolárová

Autor: (mi)